

कृत्वाशब्दः — उपराम MBh. 1, 2174. 3, 853. 7, 8633. वागुपरामत् Kathās. 2, 70. 16, 120. उपरतेषु शब्देषु ऀच. ग्रन्. 4, 6, 7. MBh. 1, 119. 2, 2276. R. 2, 3, 5. 91, 28 (100, 25 Gorr.). ततो युद्धमुपरामत् MBh. 5, 7162. यावद्दु-
क्तमुपरामति, ऽते P. 1, 3, 85, Sch. उपरत *aufgehört, verschwunden, nicht mehr da seiend*: उपरतशोषिता Gobh. 2, 5, 6. Pār. ग्रन्. 2, 11. M. 3, 66. R. 6, 21, 2. Spr. 593. उपरतं बाल्यम् 1906. Śāh. D. 63, 15. Bhāg. P. 1, 3, 34. 3, 21, 21. 4, 7, 26. 5, 3, 28. 6, 6, 10, 15. 6, 9, 35. ऋणुपरत *unaufhörlich* Çat. Br. 1, 3, 1, 6. Bhāg. P. 5, 17, 3. 7. — 4) *abstehen von, entsagen*; mit abl.: युद्धाडु-
पराम् MBh. 7, 3633. Hariv. 13233. तद्गतपात् Çāñk. zu Brh. Ār. Up. S. 32. Bhāg. P. 1, 13, 2. संसृते: 13, 33. 4, 28, 42. 5, 1, 22. Bhaṭṭ. 8, 54. 9, 51. विस्मयात्रोपरिरे R. 7, 97, 23. Çāñk. zu Brh. Ār. Up. S. 319. Bhāg. P. 5, 5, 14. अशक्यारम्भाडुपरम्प Daçak. in Benf. Chr. 181, 12. रणाडुपरतम्
Bhāg. 2, 35. स्वव्यापाराददनात् Çāñk. zu Brh. Ār. Up. S. 315. अस्माद्धो-
काडुपरते मयि Bhāg. P. 3, 4, 80. विलापोपरतं रामम् R. 2, 53, 29. निर्धो-
षोपरत 31, 13. — 5) *abwarten*: कृवीषि अय्यमाणाण्युपरमति Çat. Br. 2, 2, 4, 2. 3, 8, 2, 29. — 6) *beruhigen*: देवदत्तमुपरमति = उपरमयति P. 1, 3, 84, Sch. — Vgl. उपरम् *fg.*, उपराम. — *caus.* ऽरमयति *zur Ruhe bringen, beruhigen* Nir. 2, 18. P. 1, 3, 84, Sch.

— व्युप *verschiedentlich pausiren*: ऽरमम् *absol.* ऀच. Çr. 7, 11, 20. *zur Ruhe gelangen, aufhören*: इन्द्रियाणां व्युपरमे मनो व्युपरतं यदि MBh. 12, 9897. निःस्वनः — व्युपरामत् 14, 1945. व्युपरामत् युद्धानि Hariv. 5102. व्युपरतसकलज्ञानं Mṛgśū. 1, 2. *abstehen von* (abl.): योधा व्युपरामन्युद्धात् MBh. 7, 5745. व्युपरम्प ततो युद्धात् 6, 5718. — Vgl. व्युपरम्.

— नि 1) *med. sich zur Ruhe begeben, aufhören*: आम्नावर्षतो नि विषे रमधम् AV. 5, 13, 5. न्यसिना कृत्सु कामा अरमत (अयंसत RV.) 14, 2, 5. — 2) *nirrt sich genügen lassend, sich ergötzend, Gefallen findend an, einer Sache oder einer Person ganz ergeben, sich gern mit Etwas beschäftigt, treu an Etwas hängend*; die Ergänzung im loc.: स्वधर्मे MBh. 3, 15604. 15604. धनुर्वेदे च वेदे च 13, 91. R. 1, 19, 19. निदेशे पितुः 4, 14, 18. 5, 77, 13. विद्याधातुवर्षिक्त्रियासु Varāh. Brh. S. 69, 20. Uttarar. 43, 7 (37, 5). im instr.: वन्येन फलमूलैर्न R. 7, 94, 20 (निरत = निरताकार = नियताकार Comm.). im comp. vorangehend: स्वदर^o M. 3, 45. R. 1, 6, 12. स्वकर्म^o 14, 2, 80, 1. Bhāg. 18, 45. अहिंसा^o MBh. 3, 2248. तपः-
स्वाध्याय^o R. 1, 1, 1. प्राणानिपात^o 39, 21. धर्म^o 2, 61, 23. प्रतिज्ञा^o 3, 48, 18. Mṛgśū. 70, 19. तोयक्रीडा^o Megh. 34. Spr. 229. 1326. 2080. 2925. 4633. Vrddha-Kīñ. 11, 12. Varāh. Brh. S. 68, 72. 103, 9. Kathās. 27, 208. Bhāg. P. 3, 23, 7. Prab. 20, 14. तेदेकनिरत *ganz an ihm hängend* Kathās. 23, 93. Śāh. D. 73. — Vgl. निरति, 2. निरमण, निरामिन्. — *caus.* 1) *aufhalten, festhalten, hemmen*: मो षु त्वा वाघतेश्चनरे अस्मिन्नि रोरमन् RV. 7, 32, 1. 2, 18, 3. 4, 17, 14. 5, 33, 9. 10, 160, 1. नि रामय न-
रितः सोम इन्द्रम् 42, 1. दार्मिनि 1, 56, 3. नि रामय मय्येव तन्वं मम Nir. 10, 18. — 2) *geschlechtlich ergötzen*: सुरतोत्सुकाम् । रामो निरमयन् Bhāg. P. 3, 23, 44.

— परि *act.* P. 1, 3, 83. Vop. 22, 1. *Gefallen finden an, erfreut sein über* (abl.): नृपो पर्यरमतस्य दर्शनात् Bhaṭṭ. 8, 58. — *caus.* *geschlechtlich ergötzen*: ऽरमिता Khandom. 23.

— प्र *caus.* *in einen angenehmen Zustand versetzen*: रात्रिः प्ररमयति भूतानि मत्तं चारीणि Nir. 2, 18.

— प्रति, ऽरत *Gefallen findend an* (loc.), *gern obliegend*: रामो हि सर्वलोकस्य हिते प्रतिरतः सदा R. 6, 104, 37.

— वि *act.* P. 1, 3, 83. Vop. 22, 1. *ausnahmsweise und namentlich aus metrischen Rücksichten auch med.* 1) *einhalten* (zu reden u. s. w.), *pausiren, aufhören* Çāñk. Çr. 5, 19, 16. Lāṭī. 1, 3, 6. Kauç. 141. विरमेत्प-
त्तिषीं रात्रिम् M. 4, 97. एतावदुक्ता वचनं विरराम स पार्थिवः MBh. 1, 8112. 2, 1401. 3, 16721. 4, 60. 12, 6238. R. 1, 21, 20. 50, 24. 59, 22. 2, 12, 27. 44, 24. 103, 39. 7, 108, 7. Çāñk. 13, 3. 67, 5. 107, 8. Kathās. 1, 62. 18, 316. 28, 125. Rāgā-Tar. 6, 24. Bhāg. P. 3, 9, 26. 4, 4, 1. विरम्प Kathās. 22, 59. एतावदुक्ता विरते मृगेन्द्रे Ragh. 2, 51. Kathās. 14, 88. 13, 95. 16, 119. 17, 31. Rāgā-Tar. 3, 319. 4, 97. 256. इत्युक्ता विरतं (impers.) वाचा Kathās. 23, 75. 32, 65. पावकश्च तदा दावं दग्धा समगपत्तिषाम् । अहानि पञ्च चैकं च विरराम सुतर्पितः ॥ MBh. 1, 8475. क्रोडिता विरतं रात्रौ R. 5, 14, 7. पीत्वा मधूनि विरतं तं ददर्श 9. यावदसौ न कर्वाचितप्रलपन्विरमति Pañkāt. 93, 16. स यावद्दूधः पराविध्यति तावति स्वयमेव व्यरमत Ts. 2, 4, 22, 1. Çat. Br. 6, 7, 2, 9. तदपि न वराको विरमति *lässt nicht nach* Spr. 429. प्रारभ्य विरविक्रिता विरमति मध्याः 1913. 1966. Bhāg. P. 4, 20, 26. Pañkār. 1, 2, 7. विरमस्व MBh. 13, 1496. Hariv. 6240. विरम्प Kathās. 72, 320. विरमेद्दग्धयोनिरिवानलः *erlöschen* Bhāg. P. 7, 12, 31. विरराम so v. a. *er entsagte allem Andern* 4, 28, 40. सन्नं ते विरमतु MBh. 1, 2135. 2138. Spr. 2691. 2706. 3173. रात्रिरेव व्यरसीत् *ging zu Ende* Uttarar. 12, 13 (17, 6). विरमत्समाधि Bhāg. P. 7, 9, 33. 12, 10. 10, 73, 15. Vop. 23, 27. विरमति न ज्वलितुमापद्यथः Kir. 3, 24. कोलाहलो विरमते Bhāg. P. 3, 15, 18. 4, 19, 35. किमद्य शब्दे विरतः R. 2, 71, 26. 86, 14. R. Gorr. 2, 74, 13. Mṛgśū. 44, 16. Çāñk. 90. Ragh. 4, 78. 8, 54. 65. Çiç. 9, 12. Śāh. D. 23. वर्षमविरतं पततु *unaufhörlich, ununterbrochen* Mṛgśū. 73, 6. Varāh. Brh. S. 19, 5. Rāgā-Tar. 6, 317. Bhāg. P. 3, 30, 8. 31, 43. 4, 31, 20. MārK. P. 51, 36. 116, 35. — 2) *abstehen von, entsagen, aufgeben*; mit abl. P. 1, 4, 24. Vārtt. व्रात्यभावाद्दिरमेषुः Kāṭī. Çr. 22, 4, 27. MBh. 3, 14250. Hariv. 3633. 11268. R. Gorr. 2, 60, 23. Ragh. 8, 22. Spr. 371. 2883. 2833. 2866. Vikr. 39. Kathās. 43, 29. 43, 96. 411. 49, 52. 95 (नि-
र्बन्धप्रार्थनातः). Rāgā-Tar. 1, 210. 2, 51. 4, 631. Bhāg. P. 6, 1, 68. 16, 59. 7, 9, 49. MārK. P. 76, 45. Pañkār. 1, 2, 46. Pañkāt. 161, 1. 213, 2. Bhaṭṭ. 3, 21. 8, 53. *med.* Bhāg. P. 1, 11, 34. 2, 2, 16. MārK. P. 113, 29. अविर्तो दु-
श्चरितात् Kaṭhōp. 2, 24. Kāṭī. Çr. 22, 4, 23. विरतः पापात् MBh. 3, 1382. R. 1, 6, 14. 5, 16, 21. Ragh. 14, 71. Kathās. 41, 54. Çat. 10, 144. Bhāg. P. 8, 16, 2. Vop. 3, 20. परापवादविरत R. 1, 7, 6. Rāgā-Tar. 1, 133 (wo mit der ed. Calc. ऽहिंसाविरतः *zu lesen ist*). जलमयाद्यर्थबोधनादभि-
धायां विरतायां तदाद्यर्थबोधनाच्च लक्षणयां विरतायाम् so v. a. *aufgehört hat* zu Śāh. D. 19, 9. तदाद्यर्थबोधनविरताया लक्षणयाः 119, 2. Statt abl. *ausnahmsweise loc.*: (कलेवरे) रमति मूढा विरमति पपिडताः VP. beim Schol. zu Prab. 96, Çl. 30. विलापे विरतम् R. Gorr. 2, 33, 31. — 3) *vir-
rmpatā bhavan* Mālav. 24, 11 *fehlerhaft*; WEBER *vermuthet* तावत् st. भ-
वान्. — Vgl. विरति u. s. w. — *caus.* 1) *zur Ruhe bringen*: ऽरमयति Nṛs. Tīp. Up. in Ind. St. 9, 93. विरमितधर्मप्रतिपत्तं Bhāg. P. 5, 1, 29. — 2) *zu Ende bringen*: रजनो तदानाम् । कथाप्रकारैर्बहुभिर्महत्त्वा विरा-
मयामास R. 7, 66, 17.

— प्रवि *abstehen von, unterlassen*; mit abl.: ततो ऽग्रहारकरपादेव